

Slavnostni nagovor na podelitvi Aškerčevih nagrad

Leta 2014 je deset slovenskih arhivov na razstavi s pomenljivim naslovom *Arhivi – zakladnica spomina* ponudilo slovenski javnosti na ogled »jagodni izbor«, kot se je izrazil urednik priložnostnega kataloga dr. Andrej Nared, najlepšega, najpomembnejšega in najdragocenejšega arhivskega gradiva, ki ga hranijo slovenski arhivi od srednjega veka do danes.

Na omenjeni razstavi in v priložnostnem katalogu prikazano gradivo vedno znova **trka na našo zavest**, da slovenski arhivi hranijo neprecenljivo kulturno dediščino naše preteklosti, ki nas na kulturnem in znanstvenem področju kot narod brez sramu in brez kompleksa manjvrednosti postavlja ob bok narodom zahodne Evrope. **Nič zato**, če smo številčno majhni in če imamo zaradi tega ustrezno manj dragocenih listin, rokopisov, dokumentov različne provenience in izpovedne moči ter materialnih dokazov svoje kulturne in znanstvene ustvarjalnosti. Tudi ta razstava **dokazuje**, da to, kar imamo, po svoji kakovosti in pomembnosti **ni manj vredno** od tistega, kar hranijo arhivi t. i. velikih narodov po Evropi. Tisto, **kar nam manjka**, je morda kanček ponosa in samozavesti, da smo tudi Slovenci plodno in učinkovito sooblikovali kulturno in duhovno podobo Evrope, v katero se uvrščamo z dragocenimi dokumenti svoje lastne samobitnosti. Tisti, ki se te svoje samobitnosti zavedajo, tisti, ki jo znajo prav ceniti, so storili vse, da je ta srčika narodove kulturne in duhovne dediščine preživela burne viharje preteklosti ter da zanjo skrbijo ustrezno usposobljeni in v danih razmerah – upam si reči – naravnost idealistično zavzeti strokovni delavci.

Kakšen je **odnos nosilcev oblasti** do slovenske in s tem tudi do dela evropske kulturne dediščine pri nas, nam razkriva že pogled na sramotno podobo nekdanje vojašnice na Poljanski cesti v Ljubljani, ki je že predolgo predvidena za osrednji državni arhiv, tako dolgo, da je za Arhiv Slovenije predvideni del postal preprosto premajhen. Podobno velja za parkirišče na križišču Zoisove in Slovenske ceste, kjer naj bi vsaj tako dolgo **že** stala osrednja slovenska nacionalna knjižnica. Oba projekta sta v oblakih že toliko časa, da na obrazih odgovornih ni več zaznati rdečice sramu zaradi neizpolnjenih obljub za njuno uresničitev. In to še zdaleč nista najbolj kričeča primera na področju varovanja slovenske kulturne dediščine, predvsem tiste, ki je razglašena za »kulturni spomenik državnega pomena«. Očitno so odgovorni **preveč dobesedno** vzeli besede učitelja Jermana v Cankarjevi drami Hlapci: »Narod **si bo** pisal sodbo sam!« in prelagajo svojo odgovornost tudi na področju varovanja kulturne dediščine v neko nedoločeno prihodnost. **Ne** v neki negotovi prihodnosti, polni neznank; narod **si piše** sodbo sam danes, piše si jo v vsakokratni sedanjosti, piše si jo tudi na področju ohranjanja kulturne dediščine kot najžlahtnejšega dela tiste kulture, ki jo govorci na državnih proslavah tako radi poudarjajo kot vir slovenstva in nosilko obstoja slovenskega naroda skozi njegovo burno preteklost. Številne po nepotrebnem bega, da je slovenskemu narodu šele leta 1991 uspelo uresničiti svojo lastno državnost. **Ne pozabimo**, da nam jo je omogočila naša dolga, pestra in bogata **zgodovina**, omogočila nam jo je nezlomljiva **žilavost**, omogočila nam jo je neizčrpna kulturna in znanstvena **ustvarjalnost** naših ljudi v preteklosti, omogočila nam jo je **zavest**, kaj Slovenci smo in kaj zmoremo. Dokazuje o tem hranijo naše arhivske ustanove in knjižnice. Vse brez izjeme. Žal se besede slavnostnih govornikov na prireditvah, ki povečujejo našo kulturno preteklost, več kot očitno ne dotaknejo src odgovornih. Ti, še preden zapustijo prireditveni prostor, pozabijo na roko, ki nas je vodila od korenin naše preteklosti do tistih kulturnih prelomnic v naši zgodovini, ki jih povečujemo z državnimi prazniki. Očitno zmorejo odgovorni brez posledic prenesti celo občasno kritiko, saj jo že naslednji trenutek odnesejo njihove drugačne prioritete.

Na slovesnosti podelitve Aškerčeve nagrade za življenjsko delo na področju arhivistike in Aškerčevih priznanj za izjemne dosežke v arhivistiki v zadnjih dveh letih gredo seveda moje **iskrene čestitke** – in upam, da govorim tudi v

Govor dr. Franceta M. Dolinarja

imenu vseh tistih, ki se danes žal ne morejo udeležiti te slovesnosti – najprej vsem **štirim** nagrajenkam za njihov izjemen prispevek na področju arhivske dejavnosti: z nagrado **za življenjsko delo** bomo obenem počastili častitljivi življenjski jubilej (praznovala ga bo 20. novembra) legende Zgodovinskega arhiva Ptuj **Marije Hernja Masten**, v katerem je bila zaposlena vso svojo aktivno delovno dobo (1971–2011). O njeni bogati strokovni in znanstveni ustvarjalnosti, posvečeni v veliki meri najstarejšemu slovenskemu mestu Ptuj, priča njena obsežna bibliografija.

Izbor kandidatov za **Aškerčevo priznanje** je za komisijo navadno zelo nehvaležno delo, toda utemeljitev izbora za letošnje nagrajence ni bila težka. Ob prebiranju *Zbirnega kataloga rokov hrambe dokumentarnega gradiva v javni upravi*, ki sta ga leta 2019 objavili v UL Slovenije vodja sektorja za varstvo arhivskega gradiva po letu 1945 v ARS **Vesna Gotovina** in arhivska svetnica **mag. Hedvika Zdovc** iz ZA Celje, človek poleg neoporečne strokovnosti občuduje naravnost neverjetno potrpežljivost in vztrajnost pri nastajanju tega dela.

Arhivska svetnica **Nataša Budna Kodrič** pa je v zbirki VIRI (41/2018) objavila del *korespondence zakoncev Jožefine in Fidelija Terpinc (1825–1858)*, lastnikov gradu Fužine, ki nam iz bogate zakladnice ZAL poleg natančnega vpogleda v življenje rodbine z vzorno natančnostjo nudi dragocene podatke o dogajanju v Ljubljani v tem času. Vsem štirim nagrajenkam moje **iskrene čestitke**.

Naj se ob tej priložnosti zahvalim **še vsem drugim** kolegicam in kolegom v arhivski stroki za njihovo predanost delu, ki ga opravljajo, in to na zavidljivi strokovni in znanstveni ravni, kljub včasih ne ravno naklonjenim razmeram, v katerih delajo, in čeprav za svoje delo ne dobijo vedno ustreznega priznanja. O njihovi predanosti in strokovnosti **pričajo** njihova bogata strokovna in znanstvena bibliografija ter številne odmevne razstave, številne med njimi na tako zavidljivi ravni, da bi z njimi lahko gostovali kjer koli v tujini. Tem kolegicam in kolegom se **moramo zahvaliti**, da kljub občasnemu nerazumevanju in neugo-

dnim razmeram zaupano jim gradivo skrbno **varujejo**, ga z vso natančnostjo **proučujejo**, s svojimi strokovnimi in znanstvenimi izsledki redno **obveščajo** zainteresirano javnost, predvsem pa z vso odgovornostjo **skrbijo, da to srčiko** naše kulturne dediščine, to srčiko naše kulturne in nacionalne identitete, ki smo jo podedovali od naših prednikov, na primeren način **odstirajo** strokovni javnosti, predvsem pa jo nepoškodovano in primerno zavarovano **ohranjajo** našim zanamcem.

Vsem iskrena zahvala z željo, da bi enako pogumno delovali še naprej.

dr. France M. Dolinar

Spoštovane nagrajenke, drage kolegice, spoštovani prisotni!

V imenu zbranih nagrajenk se iskreno zahvaljujem Arhivskemu društvu Slovenije in komisiji za podeljevanje Aškerčevih nagrad, še posebej pa vsem tistim, ki so nas predlagali ter so v našem delu in dosežkih na arhivskem področju spoznali in ocenili, da si le-to zasluži priznanje in nagrado.

Za arhiviste kužne epidemije niso neznanka. Kolegica, dr. Ema Umek,¹ s katero sva v društvu dobro sodelovali, je obdelala tovrstne vire in navaja ukrepe kužnih komisarjev, ki so obsegali zapiranje deželnih meja, prepoved prirejanja cerkvenih obredov, procesij in vsakovrstnega zbiranja ljudi, še posebej trgovanja, celo pomočniki vandravci so se morali za nekaj časa ustaliti.

Torej nekako, Deja vú stanje, ki nas je doletelo v letu 2020. Vendar ti dogodki ne smejo zamegliti pomena današnje slovesnosti, saj poanta ni v nas ali koliko nas je zbranih, temveč v sporočilnosti priznanj in nagrade, da prejemamo priznanja za področje ohranjanja arhivske kulturne dediščine.

Gre za to, da je nekdo leta 1943, 20. oktobra (od 1976 naš stanovski praznik), zapisal in spoznal: »da gre na gradu Turjaku v izgubo mnogo **arhivskega gradiva iz arhiva** Turjačanov, da ima gradivo gotovo mnogo dragocenih podatkov o preteklosti, in ga je **potrebno rešiti in ohraniti**.« Zapisan je dovolj močan argument, ki priča o zavedanju pomena arhivskega gradiva ter njegovi zaščiti in varovanju. Gre namreč za najpomembnejši in temeljni del zgodovinopisja – gre za varovanje arhivskega gradiva.

Delo arhivske stroke med letoma 1970 in 1991 bo verjetno zgodovina slovenske arhivistike ovrednotila in poimenovala kot mlajšo utemeljiteljsko fazo intenzivnega razvoja in uveljavitve slovenske arhivske stroke. Društvo je začelo izdajati svojo revijo Arhivi, Vire, katerih urednik je bil današnji slavnostni govornik dr. France Dolinar, dobili smo prve učbenike s področja arhivske stroke, arhivistika je prišla na univerzo. Pri tem enormnem projektu je ADS odigralo pomembno vlogo mediatorja med slovenskimi arhivi, znanstvenimi institucijami in politiko. Saj ne da bi bili kdaj enotni, toda le prek izkušenj in prakse vseh slovenskih arhivov je bilo mogoče zapisati, poenotiti in dati teoretične temelje slovenski arhivski znanosti.

Arhivi so kulturni kapital in morajo hoditi v korak z novimi koncepti in pogledom dela za prihodnost. Kako bomo uredili vse okrog arhivov od varstva pri ustvarjalcih, prevzemanja, urejanja, uporabe do dostopnosti arhivskega gradiva v okviru mednarodnega konteksta digitalne prihodnosti, pa bo delo naslednje mlajše generacije arhivistov.

¹ Umek, Ema: Kuga na Štajerskem v letih 1679–1683. V: *Kronika VI* (1958), št. 2.